

Geliş/Received: 12/12/2024
Kabul/Accepted: 10/02/2025
Araştırma Makalesi / Research Article

ISSN: 2547-9725

KESİŞİMSELLİK PERSPEKTİFİNDEN TOPLUMSAL DAMGALANMA VE MÜCADELE DENEYİMLERİ

Melike YALÇIN*

Öz

Bu araştırma LGBTİ seks işçilerinin toplum içerisinde çeşitli alanlarda karşılaştıkları güçlükleri ve sorunları belirleyerek bunların çözümüne sosyal hizmet bakış açısıyla katkı sağlamak amacıyla gerçekleştirilmiştir. Çalışmaya, Ankara'da bulunan Kırmızı Şemsiye Cinsel Sağlık ve İnsan Hakları Derneği aracılığıyla Mart 2024-Mayıs 2024 tarihleri arasında kartopu tekniği ile ulaşılan 15 gönüllü LGBTİ seks işçisi katılmıştır. Çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmış olup, veriler derinlemesine görüşme tekniği ile elde edilmiştir. Katılımcıların deneyimlerini daha derinlemesine anlamak amacıyla nitel araştırma yöntemlerinden yorumlayıcı fenomenolojik analiz kullanılmıştır. Çalışma bulgularına göre cinsiyet kimliği, cinsel yönelim ve seks işçiliğinin kesişimselliği, toplumsal normlar ve önyargılar, katılımcıların deneyimlerini güçleştirmektedir. Katılımcılar, cinsel yönelimini keşfetme sürecini, kişisel deneyimler ve toplumsal baskılar tarafından şekillenen, genellikle sosyal dışlanma korkusuyla geciktirilen veya gizlenen bir süreç olarak tanımlamaktadırlar. Barınma, istihdam, eğitim ve sağlık gibi alanlarda yaşanan ayrımcılık, bu bireyleri daha da marjinalleştirmekte ve pek çoğunu hayatta kalma stratejisi olarak seks işçiliğine yönlendirmektedir. Çalışmada şiddet önemli bir sorun olarak öne çıkmış, birçok katılımcı müşterilerinden ve toplumdaki diğer insanlardan fiziksel ve psikolojik şiddete maruz kaldığını aktarmıştır. Sosyal destek ağları katılımcıların sorunlarına karşı dayanıklılık geliştirmelerinde önemli bir yerde dururken, aile desteği değişkenlik göstermektedir. Çalışma yasal korumanın, LGBTİ seks işçilerini etkileyen eşitsizlikleri ele almada yetersiz kaldığını göstermektedir. Sonuç olarak LGBTİ seks işçilerinin yaşam koşullarını ve haklarını iyileştirmek için kapsamlı sosyal hizmet müdahaleleri, kapsayıcı politikalar ve yasal reformlar önerilmektedir. Eşitlik ve toplumsal kabulün gerçekleşmesinde yapısal ayrımcılığın ele alınmasının önemi vurgulanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: LGBTİ, seks işçiliği, kesişimsellik, sosyal hizmet

JEL Kodu: Z,ZO

* Dr. Öğr. Üyesi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, melikeyalcin84@gmail.com, ORCID: 0000-0002-2312-276X

Social Stigmatization and Struggle Experiences from an Intersectionality Perspective

Abstract

This study was conducted to identify the difficulties and problems faced by LGBTI sex workers in various areas within the society and to contribute to their solution from a social work perspective. The study was conducted with the participation of 15 volunteer LGBTI sex workers who were reached through the Red Umbrella Sexual Health and Human Rights Association in Ankara between March 2024 and May 2024 using the snowball technique. Qualitative research method was used in the study and the data were obtained through in-depth interviews. Interpretative phenomenological analysis, one of the qualitative research methods, was used to understand the experiences of the participants in more depth. According to the findings of the study, the intersectionality of gender identity, sexual orientation and sex work, social norms and prejudices complicate the experiences of the participants. Participants describe the process of discovering their sexual orientation as a process shaped by personal experiences and social pressures, often delayed or hidden due to fear of social exclusion. Discrimination in areas such as housing, employment, education and health further marginalizes these individuals and leads many of them to sex work as a survival strategy. Violence was highlighted as a significant problem in the study, with many participants reporting physical and psychological violence from clients and others in the community. While social support networks are important for participants to develop resilience against their problems, family support varies. The study shows that legal protection is insufficient to address inequalities affecting LGBTI sex workers. In conclusion, comprehensive social work interventions, inclusive policies and legal reforms are recommended to improve the living conditions and rights of LGBTI sex workers. The importance of addressing structural discrimination in realizing equality and social acceptance is emphasized.

Keywords: LGBTI, sex work, intersectionality, social work

JEL Codes: Z, Z0

1. GİRİŞ

Seks işçiliği, dünya genelinde marjinalleştirilmiş grupların içinde bulunduğu önemli bir hayatta kalma stratejisi olarak öne çıkmaktadır. LGBTİ (lezbiyen, gey, biseksüel, trans ve interseks) bireyler arasında seks işçiliği, ekonomik ve sosyal dışlanmaya maruz kalmaları nedeniyle sıklıkla tercih edilen bir meslek haline gelmiştir (Ördek, 2016). LGBTİ seks işçileri, hem mesleklerinden hem de cinsiyet kimliklerinden kaynaklanan çoklu ayrımcılıkla karşı karşıya kalmakta, bu da onların deneyimlerini ve sosyal hizmet ihtiyaçlarını farklılaştırmaktadır (Baral vd., 2018). Seks işçiliği, cinsiyet kimliği ve cinsel yönelime bağlı olarak farklılaşan deneyimlerin kesişiminde yer almakta; özellikle trans bireyler, damgalanma, dışlanma ve

şiddet gibi sorunlarla daha yoğun bir şekilde karşılaşmaktadır (Goffman, 1963; Crenshaw,1989; Baral vd., 2018; Dikmen, 2024). Goffman (2014), damgalamayı, bireyin toplumun bir üyesi olarak belirli özelliklerinden dolayı itibar kaybına uğraması olarak tanımlamakta ve üç temel damga biçiminden bahsetmektedir. Bunlar; bedensel deformasyonlar, kişisel bazı özellikler (irade zayıflığı, bazı inançlar, ahlakla ilgili durumlar gibi) ve etnolojik özelliklerdir (ırk, ulus, din vb.). Bunlar bireylerin kişisel ve toplumsal kimliklerinin oluşumunda etkili olan temel unsurlardır. Seks işçiliği, cinsiyet kimliği ve cinsel yönelimle ilgili önyargılar ise, toplumsal normlara uymadığı düşünülen LGBTİ seks işçilerini daha yoğun bir ayrımcılık ve dışlanmaya maruz bırakmaktadır. Özellikle trans bireyler, hem cinsiyet kimlikleri, cinsel yönelimleri, hem de seks işçiliği nedeniyle daha fazla damgalanma ile karşı karşıya kalmakta olup, bu durum toplumsal olarak kabul edilmelerini zorlaştırmaktadır. Ayrıca, yasal ve sosyal koruma mekanizmalarının eksikliği, bu bireylerin şiddet ve ayrımcılık karşısında daha savunmasız kalmasına neden olmaktadır (Ördek, 2014b). Bahsedilen zorluklar, sosyal hizmet mesleğinin seks işçisi LGBTİ bireylere yönelik kapsayıcı ve duyarlı bir yaklaşım geliştirmesini gerektirmektedir (OHCHR, 2016).

Türkiye’de LGBTİ seks işçileriyle ilgili araştırmalar, ayrımcılık ve şiddet gibi sorunlar ile adalet ve sağlık hizmetlerine erişim eksiklikleri gibi konulara odaklanmaktadır (Ördek, 2015; Ördek, 2016; Uluyol, 2016). Araştırmalara göre trans bireylerin, istihdam olanaklarının yetersizliği nedeniyle %55-60 oranında seks işçiliğini temel geçim kaynağı olarak seçmek zorunda kaldığı belirtilmektedir (Dikmen, 2024). Öztürk ve Aksu (2020), sağlık çalışanlarının seks işçisi LGBTİ bireylere yönelik olumsuz tutumlarının, bu bireylerin tedaviye erişimini önemli ölçüde azalttığını vurgulamaktadır. Topçu (2024), LGBTİ seks işçilerinin sosyal destek mekanizmalarından yoksun bırakıldığını ve sosyal hizmet alanında bu gruba yönelik spesifik politikaların eksikliğini belirtirken, Göregenli ve Karakuş (2011), toplumsal önyargıların LGBTİ bireylerin günlük yaşamını zorlaştırdığına dikkat çekmektedir. Scoular (2015), LGBTİ bireylerin seks işçiliğine yönelmesini sistematik dışlanma ve ekonomik eşitsizliklerle ilişkilendirmiştir.

Bu çalışma LGBTİ seks işçilerinin bireysel ve toplumsal düzeyde maruz kaldıkları ayrımcılık ve şiddet deneyimlerini kesişimsellik yaklaşımı çerçevesinde ele almaktadır. Seks işçiliği ve LGBTİ kimliklerinin kesişiminde yer alan bireylerin deneyimlerinin, yalnızca bireysel sorunlarla sınırlı kalmayıp toplumsal normlar, önyargılar ve yasal düzenlemelerin etkisiyle artabildiği vurgulanmaktadır. Çalışma, bu bireylerin karşılaştığı ayrımcılığın bireysel ve toplumsal yansımalarını analiz ederken, sosyal hizmet uygulamalarında hak temelli ve kapsayıcı müdahaleler için öneriler sunmaktadır.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Kesişimsellik, bireylerin toplumsal cinsiyet, toplumsal sınıf, cinsel yönelim ve meslek gibi kimlik kategorilerinin etkileşimiyle ortaya çıkan eşitsizlikleri analiz eden bir yaklaşımdır. Bu yaklaşım kapsamında LGBTİ seks işçilerinin toplumsal dışlanma, ekonomik eşitsizlik, sağlık hizmetlerine erişimde zorluklar ve şiddet gibi çoklu marjinalleşme biçimleriyle karşılaştığı görülebilmektedir (Crenshaw, 1989; Buz, 2011; Fitzgerald vd., 2021). Özellikle trans bireyler, iş piyasasında ayrımcılık ve ekonomik eşitsizlik nedeniyle seks işçiliğini hayatta kalma stratejisi olarak benimsemektedir (Ördek, 2015; Platt vd., 2018). Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Konseyi (2015), ekonomik eşitsizlik, toplumsal dışlanma ve sınırlı istihdam olanaklarının LGBTİ bireylerin seks işçiliğine yönelmesinde temel etkenler olduğunu belirtmektedir.

Seks işçisi LGBTİ'ler zaman zaman hem müşterilerinden hem de toplumdaki diğer bireylerden fiziksel, cinsel ve psikolojik şiddete maruz kalmaktadır. Özellikle trans bireyler, cinsiyet kimlikleri nedeniyle bu şiddeti daha orantısız ve yoğun bir şekilde yaşamaktadır (Baral vd., 2018; Fitzgerald vd., 2021). Hukuki koruma mekanizmalarının yetersizliği, seks işçiliğinin tamamen yasaklanması ya da yasal olarak düzenlenmemesi, adalete erişimlerini kısıtlamakta ve hukuki güvenceden yoksun bırakabilmektedir (Ördek, 2015). LGBTİ bireylerin seks işçiliği düzenlemelerine dahil edilmemesi, bu grubun maruz kaldığı şiddet ve ayrımcılığı daha da artırarak toplumsal dışlanmayı derinleştirebilmektedir (Demirtaş, 2021).

LGBTİ seks işçilerinin sağlık hizmetlerine erişimi, cinsiyet kimlikleri, cinsel yönelimleri ve yaptıkları iş nedeniyle maruz kaldıkları ayrımcılık nedeniyle büyük ölçüde sınırlıdır. Bu durum, özellikle HIV/AIDS ve diğer cinsel yolla bulaşan hastalıkların önlenmesi, tedavisi ile trans bireylerin cinsiyet uyum sürecine yönelik sağlık hizmetlerine erişiminde ciddi engeller oluşturabilmektedir (Baral vd., 2018).

LGBTİ bireyler, seks işçiliği yaparken hem ekonomik hayatta var olma çabası hem de heteronormatif toplumsal yapının getirdiği damgalanma ve ötekileştirmeye mücadele etmek zorunda kalmaktadır; bu durum, sağlık hizmetlerine erişim, güvenli çalışma ortamı ve hukuki koruma gibi önemli bazı ihtiyaçları gündeme getirmektedir (Van Der Meulen, Durisi & Love, 2018).

LGBTİ seks işçilerinin karşılaştığı ayrımcılık, damgalanma ve toplumdaki ekonomik, politik ve sosyal sistemler kapsamındaki yapısal bir takım eşitsizlikler, bu alanda sosyal hizmet mesleğinin mikro, mezzo ve makro düzeyde kapsamlı ve hak temelli müdahaleler geliştirmesini gerektirmektedir (D'Augelli, 1994; NASW, 2021; SPOD, 2021). Sosyal hizmet uzmanları, bu bireylerin insan haklarını korumak, yaşam koşullarını iyileştirmek ve karşılaştıkları zorlukları ortadan kaldırmak için politika değişikliklerini savunma ve kapsamlı destek mekanizmaları oluşturma gibi stratejileri kullanırlar (Welch & Zhao, 2023; Yalçın, 2024). Mikro düzeyde sosyal hizmet, seks işçisi LGBTİ bireylerin travma deneyimleriyle başa çıkmalarını ve benlik saygılarını güçlendirmelerini sağlamak amacıyla psikososyal destek, travma odaklı danışmanlık gibi bireysel müdahalelere odaklanabilir; ayrıca sağlık hizmetlerine erişimlerini kolaylaştırmak için rehberlik ve savunuculuk faaliyetlerinde bulunurlar (Benoit vd., 2017; Baral vd., 2018; Albert, 2022). Mezzo düzeyde ise, LGBTİ bireylerin sosyal destek sistemlerini güçlendirmek için topluluk ve dayanışma ağlarının oluşturulması, topluluk temelli örgütler ve LGBTİ dernekleri kapsamındaki faaliyetler önemli bir yerde durmaktadır (Bromfield, Panichelli & Capous-Desyllas, 2021). Makro düzeyde, LGBTİ bireylerin haklarını koruyan kapsayıcı yasal düzenlemelerin yapılması, ayrımcı politikaların ortadan kaldırılması ve kamu farkındalık kampanyalarıyla toplumsal

önyargıların azaltılması faaliyetlerinde bulunulabilir (Kaos GL Derneği, 2019).

3. YÖNTEM

Bu çalışma nitel araştırma yöntemiyle gerçekleştirilmiş olup, yorumsamacı-fenomenolojik yaklaşım ile tematik analiz yaklaşımı birlikte kullanılmıştır. Yorumsamacı-fenomenolojik yaklaşım bireylerin deneyimlerini, bunlara yükledikleri anlamları daha derinlemesine anlamayı hedefleyen bir yöntemdir (Smith, Flower & Larkin, 2009; Creswell, 2013). Bu çalışmada fenomenolojik boyut, kimlik keşfi, açılma süreçleri ve ayrımcılık deneyimlerini katılımcıların kendi bakış açıları çerçevesinde anlamaya odaklanırken; yorumsamacı boyut, bu deneyimlerin toplumsal normlar ve önyargılarla nasıl şekillendiğini değerlendirmeye odaklanmıştır. Tematik analizde, elde edilen nitel veriler üzerinden temalar belirlenmiş ve bu temalar, toplumsal baskılar ile ayrımcılığın katılımcıların bireysel deneyimlerini nasıl etkilediğini açıklamak için kullanılmıştır. Araştırma, LGBTİ seks işçilerinin toplum içerisinde çeşitli alanlarda karşılaştıkları güçlükleri ve sorunları belirleyerek bunların çözümüne sosyal hizmet bakış açısıyla katkı sağlamak amacıyla gerçekleştirilmiştir. Bu doğrultuda, araştırma soruları aşağıdaki şekilde belirlenmiştir.

1- LGBTİ seks işçilerinin cinsel yönelim ve cinsiyet kimliğini keşfetme süreçleri nasıldır?

2- LGBTİ seks işçilerinin toplumdaki ötekileştirilme ve ayrımcılık deneyimleri nelerdir?

4- LGBTİ seks işçilerinin şiddet (fiziksel, cinsel, psikolojik ya da ekonomik) deneyimleri nelerdir?

5- LGBTİ seks işçilerinin sosyal destek sistemleri nelerdir?

3.1. Örneklem

Araştırma evrenini farklı cinsel yönelim ve cinsel kimlikte kendini tanımlayan LGBTİ seks işçileri oluşturmaktadır. Çalışmada amaçlı örnekleme tekniklerinden ölçüt örnekleme ve kartopu örnekleme tekniğinden yararlanılmıştır. Bu teknikte kilit kişiler vasıtasıyla araştırmaya katılabilecek diğer kişilere ulaşılmaktadır. Örneklem zincirleme bir şekilde kartopu gibi

giderek büyümektedir (Merriam, 2023). Bu kapsamda Ankara’da bulunan Kırmızı Şemsiye İnsan Hakları ve Cinsel Sağlık Derneği ile irtibata geçilmiş, Derneğin alan koordinatörü vasıtasıyla 15 gönüllü LGBTİ seks işçisine ulaşılmıştır. Çalışmaya katılma kriterleri Kırmızı Şemsiye Cinsel Sağlık ve İnsan Hakları Derneği ile bağlantıda olmak, seks işçiliği yapıyor olmak, kendini LGBTİ olarak tanımlamak ve gönüllülük olarak belirlenmiştir. Görüşmeler Kırmızı Şemsiye İnsan Hakları ve Cinsel Sağlık Derneği’nin ofisinde, görüşme yapmaya uygun bir mekanda gerçekleştirilmiştir. Kırmızı Şemsiye İnsan Hakları ve Cinsel Sağlık Derneğinin seçilme nedeni Türkiye’de seks işçiliği yapan LGBTİ bireylerin daha çok iletişimde olduğu ve destek aldığı derneklerden biri olması ve araştırma sürecinde araştırmacının Derneğe kolay ulaşım sağlaması olmuştur.

3.1.1. Katılımcılar

En küçük katılımcı 20, en büyük katılımcı 54 yaşındadır. Katılımcıların büyük bir çoğunluğu lise mezunudur ve büyük kısmı cinsel yönelimini heteroseksüel, cinsiyet kimliğini ise trans kadın olarak ifade etmiştir. Ancak trans katılımcıların hiçbiri cinsiyet geçiş sürecini tamamlamamıştır. Kamuda çalışan iki katılımcı bulunmakta olup, kendilerini gey olarak tanımlamaktadır. Diğerleri daha önce farklı sektörlerde çalışmış, ancak hiçbirinin halihazırda seks işçiliği dışında yaptığı iş bulunmamaktadır (Tablo 1). Katılımcıların aktardığı bilgilere göre daha önce çalışanlar seks işçiliği yapmaya başladıktan ya da cinsel yönelimleri ve cinsiyet kimlikleri deşifre olduktan sonra işi bırakmış ya da işine son verilmiştir.

Tablo 1. Bazı Sosyo-demografik Bilgiler

KOD	Yaş	Eğitim Durumu	Cinsel Yönelim	Cinsiyet Kimliği	Daha Önce Çalışma Deneyimi
G 1	54	İlkokul	Gey	Erkek	Kamuda şoför
G 2	34	Üniversite	Heteroseksüel	Trans kadın	Yok
G 3	24	Lise	Gey	Erkek	Belediyede çalışıyor
G 4	49	Lise	Heteroseksüel	Trans kadın	Tezgahtar
G 5	29	Lise	Heteroseksüel	Trans kadın	Yok

G 6	30	Lise	Heteroseksüel	Trans kadın	Satış danışmanı
G 7	37	Lise	Heteroseksüel	Trans kadın	Yok
G 8	20	Lise	Heteroseksüel	Trans kadın	Yok
G 9	41	İlkokul	Gey	Erkek	Yok
G 10	29	Önlisans	Heteroseksüel	Trans kadın	Yok
G 11	31	Lise	Gey	Erkek	Görsel sunum uzmanı
G 12	32	Lise	Heteroseksüel	Trans kadın	Yok
G 13	30	Lise	Heteroseksüel	Trans kadın	Turizm sektörü
G 14	25	Lise	Heteroseksüel	Trans kadın	Acil tıp teknisyeni
G 15	23	Lise	Heteroseksüel	Trans kadın	Güzellik uzmanı

3.1.2. Veri Toplama Süreci

Araştırma verilerinin elde edilmesinde yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmış ve katılımcılar ile birebir derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşme formunda, katılımcıların bazı sosyo-demografik bilgileri, cinsel yönelim ve cinsiyet kimliğini keşfetme ve açılma süreçleri, ayrımcılık ve şiddet deneyimleri, sosyal destek mekanizmaları gibi konuları içeren sorular yer almakta olup, sorular literatüre dayalı olarak oluşturulmuştur.

Verilerin toplanmasına başlamadan Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulundan Etik Kurul İzni ile Kırmızı Şemsiye İnsan Hakları ve Cinsel Sağlık Derneğinden çalışma için onay alınmıştır. Veriler Mart 2024-Mayıs 2024 tarihleri arasında, Derneğin uygun gördüğü zamanlarda ve mekanda gönüllü katılımcılar ile yapılan görüşmelerden elde edilmiştir. Görüşmeye başlamadan önce tüm katılımcılara çalışmanın temel amacı açıklanmış ve aydınlatılmış onam formu imzalatılmıştır. Görüşmelerde katılımcılardan onay alınarak ses kayıt cihazı kullanılmıştır. Aynı gün her görüşmenin ses kayıtları transkript edilmiştir.

3.1.3. Verilerin Analizi

Çalışmanın verilerinin analizinde Braun ve Clarke'ın (2006) nitel çalışmalarda anlamlı temaları ortaya çıkarmak için uygun bir yöntem olarak tanımladığı tematik analiz yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntem, bireylerin yaşam deneyimlerini derinlemesine anlamak ve cinsel yönelim, cinsiyet kimlik algısı, açılma süreçleri, ayrımcılık gibi konularda ortak temaların belirlenmesinde kullanılmıştır. Çalışmada tematik analizin bazı adımları izlenmiştir. Bu kapsamda verilere aşinalığı sağlamak için transkriptler detaylı bir şekilde okunmuş ve verilerin genel anlamları ortaya çıkarılmıştır. İlk kodları oluşturmak amacıyla veriler üzerinde sistematik bir şekilde çalışılarak öne çıkan bilgiler tanımlanmış ve bu bilgilere kodlar atanmıştır. Kodlar arasındaki ilişkiler incelenerek, verilerin ana temaları belirlenmiştir. Oluşturulan temalar tutarlılık ve açıklayıcılık açısından gözden geçirilmiştir. Braun ve Clarke (2006), bu aşamanın temaların güçlü bir bağlama oturmasını sağladığını belirtmektedir. Bu çalışmada ortaya çıkan temalar “Cinsel Yönelim ve Cinsiyet Kimlik Algısının Gelişimi”, “Ayrımcılık ve Ötekileştirilme”, “Şiddet”, “Sosyal Destek”, “Seks İşçiliği ve Ekonomik Koşullar” ile “Toplumsal Algı ve Mücadeledir”. Her bir tema daha açık bir şekilde isimlendirilmiş ve tanımlanmıştır. Bu temalar, LGBTİ seks işçilerinin maruz kaldığı sosyal dışlanma, ayrımcılık ve şiddet deneyimlerinin incelenmesiyle ortaya çıkmıştır. Çalışma, katılımcıların cinsiyet kimliği, cinsel yönelim ve seks işçiliği çerçevesinde yaşadığı birden çok dezavantajlılık durumunu anlamayı hedeflemiştir. Ayrıca, toplumsal normlar, önyargılar ve yetersiz yasal korumaların katılımcıların yaşamlarını nasıl etkilediği aktarılmıştır. Nitel çalışmalarda geçerlilik ve güvenilirliği sağlamak için farklı yöntemler uygulanmaktadır (Lincoln & Guba, 1986). Bu kapsamda veriler, sosyal hizmet alanında birden fazla araştırmacı tarafından analiz edilerek bulguların doğruluğu artırılmıştır. Katılımcıların ifadelerinden doğrudan alıntılar kullanılarak bulguların güvenilirliği artırılmıştır. Elde edilen temalar literatürle ilişkilendirilmiştir. Örneğin, “Cinsiyet Kimliği Algısı” Goffman'ın (1963) damgalama teorisi, bireylerin toplumsal normlarla uyumsuz kimliklerini gizlemeye veya açıklamaya çalıştığını anlamada temel bir çerçeve sunmuştur. Crenshaw'un (1989)

kesişimsellik yaklaşımı, bireylerin hem cinsiyet kimliği, cinsel yönelim hem de seks işçiliği nedeniyle yaşadığı çoklu ayrımcılığı anlamak için kullanılmıştır. Lazarus vd., (2011) ve Platt vd. (2018) gibi yazarların çalışmaları, seks işçilerinin karşılaştığı şiddet ve risklerin sistematik doğasını anlamayı kolaylaştırmıştır.

4. BULGULAR

Çalışmadan elde edilen verilerin analizi sonucunda altı tema belirlenmiştir. Bunlar “Cinsel Yönelim ve Cinsiyet Kimlik Algısının Gelişimi”, “Ayrımcılık ve Ötekileştirilme”, “Şiddet”, “Sosyal Destek”, “Seks İşçiliği ve Ekonomik Koşullar”, “Toplumsal Algı ve Mücadeledir”. Temaların her biri, katılımcıların ifadeleri kapsamında doğrudan alıntılarla gösterilmiştir.

4.1. Cinsel Yönelim ve Cinsiyet Kimlik Algısının Gelişimi

Cinsel yönelim ve cinsiyet kimlik algısının gelişim süreçleri, bireylerin çocukluk, ergenlik ve yetişkinlik dönemlerindeki kişisel farkındalıkları, duygusal deneyimleri ve çevresel etkilerle şekillenmiş; bu süreçlerin bireyden bireye farklılık gösterdiği anlaşılmıştır. Örneğin, bir katılımcı çocukluk döneminde kızlarla vakit geçirmeyi tercih etmesinin, cinsel yönelimini anlamada önemli bir farkındalık sağladığını belirtmiştir.

“İlkokuldan beri yani... Ortaokulda iken kendimi fark etmiştim. Kızlara karşı bir yönelimim yoktu. Tamamıyla erkeklere karşı bir yönelimim olduğunu fark ettim. Kız gibi olmak istiyordum. Öyle davranmak istiyordum. Öyle hoşuma gidiyordu. İşte onun öncesinde mesela benim çocukluk çağımda çekilmiş fotoğraflarım var. Böyle kadın kıyafetleri giydiğim fotoğraflarım var. Hani çocukken böyle etek giymişim mesela ya da toka takmışım.” (G14).

Bu katılımcının farkındalığı, çocukluk dönemi oyunlarındaki tercihlerinden itibaren şekillenmeye başlamış, ergenlik döneminde daha da netleşmiştir. Bir başka katılımcı ise ortaokul yıllarında tırnaklarını uzatma ve kaşlarını şekillendirme gibi davranışların, kimliğine dair içsel bir mutluluk sağladığını ifade etmiştir. Genç yaşlardan itibaren

yaptığı fiziksel değişimlerin cinsiyet kimliğini keşfetme sürecinde etkili olduğunu aktarmıştır. Bu katılımcının erken yaşlardaki hisleri, duygusal ve fiziksel çekim aracılığıyla cinsiyet kimliğini algılamada farkındalığa dönüşmüştür.

"Ortaokulda tırnaklarımı uzatmak ve kaşlarımı almak bana mutluluk veriyordu. Bu, içimde hep hissettiğim ama ifade edemediğim kadın kimliğini anlamama yardımcı oldu." (G4).

Bazı katılımcılar ise cinsel yönelimini ileri yaşlarda fark etmiştir. Örneğin, bir katılımcı 47 yaşında kendisini gey olarak tanımladığını ve bu keşfin ev arkadaşıyla yaşadığı ilişki sayesinde gerçekleştiğini açıklamıştır. Bu durum, cinsel yönelimin yaşamın her döneminde farkedilebileceğini ve kişisel deneyimlerin bu farkındalığı tetikleyebileceğini göstermektedir. G1'in farkındalığı, daha ileri bir yaşta yaşadığı ilişkiyle ortaya çıkmıştır.

"Gey olduğumu 47 yaşında fark ettim. Daha önce böyle hissettiğimden emin değilim. Ev arkadaşım ile yaşadığım ilişki bu farkındalığı tetikledi." (G1).

Cinsiyet kimliği ve cinsel yönelim keşfi, bireysel deneyimlere dayalı ve zamandan bağımsız bir süreç olmakla birlikte, aile ve arkadaş çevresine açılma, önemli bir dönüm noktası olarak görülmektedir. Ancak, bu sürecin toplumsal ve zamansal bağlamdan bağımsız düşünülmemeyeceği ve açılma sürecinin her zaman olumlu bir dönüm noktası olmayabileceği; aksine, daha geniş toplumsal dinamikler ve bireysel yaşantılarla şekillenen karmaşık bir süreç olduğu değerlendirilmektedir. Bu çalışmada destekleyici sosyal ağların katılımcıların kimliklerini ve yönelimlerini kabullenmelerini kolaylaştırırken, reddedilme ve çatışmanın psikolojik ve sosyal izolasyona yol açabildiği görülmektedir. Katılımcıların ifadeleri, duygusal ve cinsel çekimin cinsel yönelimin fark edilmesinde önemli bir rol oynadığını ve çevresel etkilerin keşif sürecinde belirleyici olduğunu göstermektedir.

"Ergenlik dönemimde kadınlardan çok erkek figürleri ilgimi çekiyordu. Bunu başlangıçta anlamlandıramasam da, zamanla yönelimin farkına vardım." (G8).

"5-6 yaşlarındayken sınıftaki bir erkek çocuğa hayranlık duyuyordum. Onunla oturmak ve yüzüne bakmak bana mutluluk veriyordu." (G10).

Bazıları çocukluk ve gençlik yıllarında diğer erkeklerle karşı hissettiği çekimi fark ettiğini ve bunun zamanla daha belirgin hale geldiğini dile getirmiştir. Bir başkası farkındalığını daha geç yaşlarda kazanmış olsa da, geçmişte aynı cinsiyetten bireylere duyduğu çekimin bazı ipuçları verdiğini belirtmiştir. Bu duyguları anlamlandırmasının uzun zaman aldığını aktarmıştır.

"Çocukken erkeklerden hoşlandığımı fark ediyordum ama tam olarak anlamlandıramıyordum. Bu hislerim zamanla netleşti ve kimliğimi anlamama yardımcı oldu." (G3).

"Gençlik yıllarımda bazı erkeklerle karşı farklı hislerim olduğunu fark ederdim, ama o zaman bunu cinsel bir çekim olarak değerlendirmemiştim. Yıllar sonra bu hislerimin yönelimimle ilgili olduğunu anladım." (G11).

Katılımcıların cinsel yönelim ve cinsiyet kimliklerini çevreleriyle paylaşmaları aile ilişkileri ve toplumsal koşullara bağlı olarak farklı şekillerde deneyimlenmiştir. Bazı katılımcılar, bu süreçte aile bağlarının kopması veya ilişkilerin gerilmesi gibi zorluklarla karşılaşmış; bu durum sosyal destek mekanizmalarına erişimlerini ve psikolojik iyilik hallerini olumsuz etkilemiştir. Örneğin, bir katılımcı, babasına cinsel yönelimini açıkladığında sert bir tepkiyle karşılaştığını ve bu olay sonrası ailesiyle bağlarını kopararak yalnız yaşamayı tercih ettiğini ifade etmiştir. Bu durum, "ötekilik" deneyimini anlamak için bir örnek oluşturmaktadır. Ötekilik yalnızca bireylerin dışlanması değil, aynı zamanda normatif değerler üzerinden damgalanmaları ve toplumsal düzenin sınırları içindeki konumlarıyla da ilgilidir (Valentine, 2007). Toplumdaki normatif değerler, bireylerin kendilerini ifade etme biçimlerini şekillendirmekteyken, bu değerlerden sapma durumlarında damgalanma riskiyle karşı karşıya kalılabilmektedir (Butler, 2004). Damgalanma, sadece toplumsal ilişkilerde dışlanmaya değil, aynı zamanda psikolojik olarak yıpranmalara da neden olmaktadır (Goffman, 2014). Bu noktada, aile ilişkileri önemlidir çünkü aile, hem sosyal destek kaynağı hem de potansiyel olarak

reddedilme kaynağı olabilmektedir. Ataerkil toplumsal cinsiyet ilişkileri, aile kurumunu şekillendiren bir faktör olarak cinsel yönelim ve cinsiyet kimliğinin ifade edilmesini etkilemektedir. Ataerkil yapı, aile içindeki rollerin ve beklentilerin belirlenmesine neden olarak normlara uygun olmayan kimliklerin açıklanmasını daha da zorlaştırabilmektedir. Özellikle erkeklik ve kadınlık kavramları üzerinden inşa edilen toplumsal roller, bireylerin kendilerini ifade etmeleri durumunda karşılaşabilecekleri tepkileri artırmaktadır. Bu kapsamda aile, ataerkil değerlerin yeniden üretildiği bir alan olarak ötekilik deneyimlerini güçlendirebilir (Connell, 2005). Dolayısıyla, ataerkil toplumsal cinsiyet ilişkilerinin aile üzerindeki etkisi, ötekilik deneyimlerinin anlaşılmasında önemli olarak değerlendirilmektedir.

“Babamla paylaştığımda çok sert bir tepki aldım. 14 yaşında kendi başıma yaşamaya başladım. Bu durum beni özgürleştirdi ama yalnızlık ve ekonomik zorluklarla mücadele etmek zorunda kaldım.” (G9).

“Annem benim eşcinsel olduğumu öğrendiğinde beni tamamen unuttu. Artık bir ses ve varlıktan ibaret oldum.” (G4).

“Aileme açılmadım, ama annem ve babam durumumu anladılar.” (G2).

Katılımcıların bazıları, cinsel yönelimlerini ve cinsiyet kimliklerini önce kendilerine benzeyen arkadaşlarıyla paylaşmayı tercih etmişlerdir. Bu süreç, aileye kıyasla daha rahat geçmiş ve genellikle anlayışla karşılanmıştır. Arkadaş çevresine açılma genellikle daha olumlu deneyimlerle sonuçlanmıştır. Bu araştırmada arkadaş desteği, açılma sürecini kolaylaştıran bir faktör olarak öne çıkmıştır. Güvenli bir arkadaş çevresi, bireylerin kimliklerini ifade etmelerinde yardımcı olabilmektedir (Meyer, 2003). Ötekilik, bireylerin kimliklerini ifade etmelerinde sosyal dışlanma ve ayrımcılık gibi engeller oluşturabilir. Ancak, dayanışma ağları bireylerin güvenli bir ortamda kabul gördüklerini hissetmelerini sağlar ve ötekileştirmenin oluşturduğu stresin etkilerini azaltır. Bu ağlar, karşılıklı destek ve anlayış yoluyla bireylerin kendilerini ifade

etme sürecinde daha güçlü hissetmelerine yardımcı olabilir (Frost, Meyer & Schwartz, 2016).

"Lisede bir sıra arkadaşşıma açıldım. O da benim gibiydi ve birbirimizi anlamıştık." (G6).

"Lisede yakın bir arkadaşım vardı, o da eşcinseldi. O bana dedi, sen kadın gibisin, ben ona dedim. O bana dedi, senin yüzünden herkes beni kız sanıyor. Ben ona dedim, senin yüzünden herkes beni kız gibi sanıyor. Şu an en yakın arkadaşım." (G12).

"Arkadaşlarımlın çoğuna açıldım, anlayışla karşıladılar. Bu durum beni güçlendirdi." (G8).

Bazı katılımcılar cinsel yönelimlerini ve cinsiyet kimliklerini çevreleriyle paylaşma ihtiyacı duymadıklarını belirtmişlerdir. Özellikle yalnız yaşayan katılımcılardan kendini açma ihtiyacı hissetmediğini ifade eden olmuştur. Bu durum, bireylerin toplumsal damgalanma ve ötekileştirilme korkusuyla hareket ettiklerini, bu nedenle kimliklerini gizlemeyi tercih ettiklerini gösterebilir. Açılmama kararı, bireyin toplumsal baskılardan korunma stratejisi olarak da değerlendirilebilir.

"Kendimi açma ihtiyacı duymuyorum. Yalnız yaşıyorum ve bu şekilde mutluyum." (G1).

Cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği keşfi, katılımcıların kişisel farkındalıkları, duygusal deneyimleri ve çevresel etkilerle şekillenirken, toplumsal damgalanma korkusu ve aile desteği bu süreçte belirleyici olmuştur. Toplumdaki normlar ve tabular, bireylerin kimliklerini gizlemesine yol açarken, bir katılımcı üniversite döneminde baskılar nedeniyle kimliğini ifade edemediğini ve sosyal çevreden uzak durmayı tercih ettiğini ifade etmiştir.

"Toplumda 'el ne der' mantığı hâkim. Bu yüzden üniversiteye kadar kimliğimi gizlemek zorunda kaldım." (G2).

Toplum, cinsiyet rolleri ve beklentilerine uymayan bireyleri genellikle farklı şekilde değerlendirir ve bazı tepkiler gösterebilir.

"Toplumdaki bakışlar bazen rahatsız edici oluyor ama bu tarz davranışlara alıştım." (G11).

Katılımcıların cinsel yönelim ve cinsiyet kimliğini keşfetme süreçleri bireysel deneyimlerden toplumsal yargılara kadar geniş bir bağlamda şekillenmektedir. Katılımcılar, erken çocukluk döneminde başlayan hislerini anlamlandırma sürecinde çevresel faktörlerin ve ilişkilerin etkili olduğunu belirtmiş; buna karşın aile ve toplumsal normların, bu süreci hem zorlaştırıcı hem de şekillendirici bir rol oynadığını vurgulamışlardır. Katılımcıların bu farkındalığı hem içsel keşiflerinin hem de dışsal tepkilerinin bir arada değerlendirildiği dinamik bir yapıyı göstermektedir.

4.2. Ayrımcılık ve Ötekileştirilme

Ayrımcılık ve ötekileştirilme, katılımcıların toplumsal yaşamda en sık karşılaştıkları sorunlardandır. Bu sorunlar, barınma, istihdam, eğitim ve sağlık gibi temel yaşam alanlarında kendini göstermektedir. Katılımcıların ifadeleri, ayrımcılığın boyutlarını ve etkilerini açıkça ortaya koymaktadır. Ev bulma zorluğu, yüksek kira talepleri ve komşuların rahatsızlık iddiaları, LGBTİ seks işçilerinin barınma hakkına erişimde önemli engeller oluşturmaktadır. G2'nin ifadeleri barınma alanında karşılaşılan ekonomik ayrımcılığı ve toplumun önyargılarını yansıtmaktadır.

"Bir ev tutmak bile trans birey için çok zor. Ev sahipleri evi vermek istemiyor, çünkü komşuların rahatsız olacağını düşünüyorlar. Vermek isteseler bile normalde 10.000 TL ise, bizden 20.000 TL istiyorlar." (G2).

G4'ün deneyimi, barınma sorunlarının ayrımcılığın daha geniş sosyal bağlamıyla ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır.

"Bizim gibi bireylerin dışlandığını görmek çok üzücü. İnsanlar bizi beden işçisi olarak görüyor ve bu nedenle toplumda normal bir birey gibi kabul edilmiyoruz." (G4).

Kamu ve özel sektörde iş bulma zorluğu, LGBTİ bireylerin meslek seçimini sınırlamakta ve ekonomik bağımsızlıklarını tehdit etmektedir. G8'in ifadeleri ise cinsiyet kimliği nedeniyle maruz kalınan dışlanmayı ve bu durumun ekonomik sonuçlarını vurgulamaktadır. Bir başka katılımcı iş hayatında

ayrımcılık ve düşük ücretler nedeniyle farklı sektörlere yönelmek zorunda kalmıştır.

"Transseksüel olduğum için iş bulmak neredeyse imkansız. Çalışmak istedim, ama kimse beni kabul etmedi. Eğitimim yeterli olsa bile kimliğim nedeniyle dışlanıyorum." (G8).

"Daha önce bir mağazada çalışıyordum. Ancak ameliyatlarımı karşılayamadığım için seks işçiliğine yönelmek zorunda kaldım." (G3).

G7'nin yaşadığı ayrımcılık, LGBTİ bireylerin istihdamdaki dezavantajlı konumunu ortaya koymaktadır.

"Kimse bir travestiyle çalışmak istemiyor. Bu yüzden seks işçiliği yapmaya mecbur kaldım." (G7).

Eğitim hayatında gizlenme zorunluluğu ve sağlık hizmetlerinde yaşanan ayrımcılık, katılımcıların temel haklarına erişimlerini kısıtlamaktadır. Okulda yaşanan zorbalıklar ya da zorbalığa maruz kalma ihtimali eğitim yaşamını etkilemektedir.

"Yani barınma alanında bence en başta geliyor. Ondan sonra eğitim alanında diyorum çünkü gerçekten mutlu olacağın şekilde okula gittiğin zaman hocalar tarafından ya da diğer öğrenciler tarafından mobbinge maruz kalabiliyorsun. Erkeksin ama kadın görünümünde okula gidiyorsun mesela." (G11).

"Lise yıllarım boyunca sürekli dalga geçildim. Okuldan kaçıyordum, çünkü sınıf arkadaşlarım benimle alay ediyordu. Bu yüzden eğitim hayatım çok zor geçti." (G10).

"Üniversitede kimliğimi gizlemek zorundaydım. Erkek görünümüydüm, ama ruhum kadın olarak yaşıyordu. Hocalar ve öğrenciler, cinsiyet kimliğimi bilseydi daha büyük sorunlar yaşayabilirdim." (G3).

Sağlık alanındaki cinsiyet kimliği ve cinsel yönelime dayalı ayrımcılık ve sağlık hizmetlerine erişimdeki zorluklar katılımcıların ifadelerinde sıklıkla tekrarlanmaktadır.

"Sağlık hizmeti almak istediğimde kimlik sorunları nedeniyle çoğu doktor beni kabul etmiyor. Tedavi hakkım engelleniyor." (G4).

"Hormon tedavisini kendi imkanlarımla yapmak zorunda kaldım. Sağlık hizmetleri bana hiçbir destek sunmadı." (G6).

"Gülüyorlar, eğleniyorlar. Kendi aralarında kulaklarına bir şey söylüyorlar. Hastanede ayrımcılık yapıyorlar. Normal bir heteroseksüel insandan çok fazla ayrımcılık yapıyorlar. Sen bekleyeceksin. Bir arkadaş burun estetiğine gittiğinde doktor kabul etmedi. Trans birey olduğu için. Yapmadı burnunu. Parasıyla olmasına rağmen." (G8).

Resmi kurumlarda toplum baskısının ve ayrımcılığın gözlemlendiği belirtilmektedir.

"Bu sektördeki insanlar gerçekten ötekileştiriliyor. Resmi kurumlarda insanlar yüzlerine farklı davranıyor, aşağılayıcı muameleyle maruz kalıyorlar." (G1).

Seks işçiliği, birçok toplumda ahlakla ilişkilendirilen bir meslek olarak algılanmakta ve LGBTİ bireyler bu meslek üzerinden de damgalanmaktadır. Seks işçileri, muhafazakâr toplumlarda (örneğin, Suudi Arabistan ve Hindistan) dini ve ahlaki normlarla çatıştığı için yoğun bir şekilde damgalanmaktadır. Patriyarkal yapıların baskın olduğu ülkelerde (örneğin, Pakistan ve Nijerya), seks işçiliği yapan LGBTİ bireyler, cinsiyet rollerine uymadıkları için ek ayrımcılıkla karşılaşmaktadır (UNDP, PGA; 2022). Seks işçiliği ile ilgili toplumsal önyargılar seks işçiliği yapanlar üzerinde oldukça etkilidir. Bu aynı zamanda seks işçiliği yapan LGBTİ'lerin sosyal izolasyonuna da yol açmaktadır. Tüm bunlar ise psikolojik bir baskı unsuru oluşturabilmektedir.

"Toplum, bizi ahlaksız olarak görüyor. Seks işçiliğini bir meslek olarak kabul ettirmeye çalışıyoruz, ama insanlar bizi sadece kötü bir örnek olarak görüyor." (G8).

"Seks işçisi olmak bizi toplumdan dışlıyor. İnsanlar bizi ya tehlikeli ya da ahlaksız olarak görüyor. Bu yüzden toplum içinde kendimizi rahat hissedemiyoruz." (G1).

"Seks işçiliği yaptığım için insanlar beni küçümsüyor. Beni tanımadan yargılıyorlar, bu da beni daha yalnız hissettiriyor." (G10).

Katılımcıların ifadelerinden günlük yaşamda ayrımcılık ve dışlanmaya sistematik bir şekilde maruz kaldıkları anlaşılmaktadır. Katılımcılar barınma, eğitim, sağlık hizmetleri ve istihdam gibi temel hak ve hizmetlere erişimde cinsiyet kimliği nedeniyle dışlanmalarını ve eşitsiz muamele görmelerini dile getirmiştir. Bu durum, yalnızca bireysel düzeyde değil, aynı zamanda kurumsal ve yapısal alanlarda da derinleşmiş bir ayrımcılık sorununun varlığını göstermektedir.

4.3. Şiddet

Şiddet ve güvenlik sorunları, katılımcıların günlük yaşamlarında karşılaştıkları en ciddi sorunlardan biridir. Katılımcıların ifadeleri şiddetin çeşitli biçimlerini ve bireylerin güvenliklerini sağlamak için aldıkları önlemleri ortaya koymaktadır. Şiddet daha çok müşterilerinden ve toplumdaki diğer kişilerden gelmektedir. Toplum içinde maruz kalınan bu şiddet, sokaklarda, eğlence mekânlarında ve iş ortamlarında kendini göstermektedir. Katılımcılar fiziksel şiddet, tehdit ve saldırılarla karşılaşmaktadır. Fiziksel ve sözel şiddet, genellikle müşteri ilişkileri sırasında daha sık gerçekleşmektedir. Aşağıdaki ifadeler seks işçiliğinde şiddetin yaygınlığını ve bireyler üzerindeki etkisini ortaya koymaktadır.

"Bazen istemediğim müşterilerle çalışmak zorunda kalıyorum. Bu durum hem duygusal hem de fiziksel anlamda çok zorlayıcı oluyor. Şiddete maruz kaldığım zamanlar da oldu. Kendimi korumak için hep tetikte olmak zorundayım." (G15).

"Genç yaşta seks işçiliğine başladım ve birçok kez şiddet gördüm. Özellikle müşteriler para ödemeyi reddedip tehdit ettiğinde, kendimi savunmasız hissediyorum." (G8).

"Uyuşturucu kullandığım zamanlarda müşterilerden şiddet gördüm. Parayı alamadığım için bazen onların cebine yönelmek zorunda kalıyordum. Bu da fiziksel saldırılara neden oldu." (G9).

"Sokakta yürürken insanlar beni işaret ediyor. Bazen alaycı sözler, bazen de doğrudan tehditler duyuyorum. Bu yüzden genellikle yalnız yürümemeye çalışıyorum." (G4).

"Bir eğlence mekanında üzerime içki döküp alay etmeye çalıştılar. Güvenlik görevlisi beni değil, onları savundu. Bu tür olaylar beni daha izole bir hayat yaşamaya zorluyor." (G11).

"Okuldayken sürekli alay edildim ve fiziksel şiddet gördüm. Bu durum sadece okulda değil, mahallede de devam etti. Kendimi hep tehdit altında hissettim." (G10).

Katılımcıların ifadeleri, şiddetin LGBTİ seks işçilerinin yaşamının ayrılmaz bir parçası olduğunu ortaya koymaktadır. Seks işçiliği sırasında yaşanan fiziksel şiddet, toplumsal alanlarda karşılaşılan sözlü ve fiziksel saldırılar, bireylerin özgürlüğünü ve yaşam kalitesini etkilemektedir. Bu durum, toplumsal farkındalığın artırılmasının ve hukuki korumanın gerekliliğini ortaya koymaktadır.

"Müşteri tarafından azarlandığım oldu. Ötekileştirildiğim oldu. Basitleştirdiğim ve rencide edildiğim oldu ama... ...kavga hiç olmadı. Ama bu da bir şiddet türü. Tabii ki sözlü taciz." (G6).

"Çok eskiden bir arkadaşım dışarıda sokakta çalışıyordu. Bacağından bıçaklanmıştı müşterisi tarafından. Dövülen olduğunu biliyorum. Öldürülen oldu. Sözlü taciz mutlaka. Bakışlardan hal ve hareketlerden." (G12).

"Arabayla geçerken şişe fırlatırlar, arkandan bir şey atarlar, arabayı üzerine sürerler. Caddeye çıksam yine yaşarım. Seni görüyor birden bire arabayı üzerine sürüyor geri çekiliyor falan. Geçerken üzerine su döküyor, bunlarla eğleniyorlar kendi kendilerine. Bir kere kaçırıldım. Mühye köyünün oraya. Tecavüz edeceklerdi. Ben sonra ellerinden kurtuldum. Koşmaya başladım önüm uçurummuş. Uçurumdan aşağı yuvarlandım her yerim taşlar kolum bacağım. Kalktım baktım ışık nerde ışığa doğru gittim. Orda birileri vardı onlar yardım etti polis çağırdılar." (G7).

Seks işçiliği sırasında bireysel güvenliği sağlamak, hem fiziksel hem de ruhsal iyilik halini korumak açısından büyük önem taşımaktadır. Katılımcılar, güvenliklerini sağlamak için çeşitli yöntemler geliştirmiştir. Bunlar fiziksel güvenliği sağlamak için biber gazı kullanmak, çalışma ortamını dikkatle

seçmek, teknolojiyi kullanmak gibi önlemler şeklinde olmaktadır.

"Sokakta çalışmak yerine güvenli alanlar arıyorum. Otellerde ya da kendi evimde çalışmayı tercih ediyorum. Daha az riskli olduğunu düşünüyorum." (G2).

"Yanımda sürekli biber gazı taşıyorum. Kendimi savunmak için başka çarem yok. Özellikle gece çalışırken çok dikkatli olmam gerekiyor." (G8).

"Telefonumda sürekli konum paylaşımı açık. Arkadaşlarım nerede olduğumu bilmezse kendimi güvende hissedemem." (G6).

"Yani sahada...vurabileceğimiz bir şey mesela...ayakkabı çekeceği vardır çok büyük. Onu kullanırım. İnsanlarla uğraşmak çok zor. Dünyanın en zor işini yapıyoruz." (G13).

Katılımcıların ifadeleri fiziksel, sözlü ve psikolojik şiddete sıklıkla maruz kaldıklarını ve bu durumun kimi zaman yaşamlarını ciddi şekilde tehdit eder duruma geldiğini göstermektedir. Katılımcılar, yalnızca müşterilerden değil, toplumun farklı kesimlerinden gelen tehdit, taciz ve saldırılar nedeniyle sürekli bir güvensizlik ve tehlike içinde yaşadıklarını ifade etmektedirler. Söz konusu deneyimler, bireylerin gündelik yaşamını kısıtlayan, yalnızlık duygusunu artıran, hatta hayatta kalabilmek için sürekli tetikte olmalarını gerektiren bir şiddet döngüsüne de işaret etmektedir.

4.4. Sosyal Destek

Sosyal destek, seks işçisi LGBTİ bireylerin karşılaştıkları zorluklarla başa çıkmalarında önemli bir role sahiptir. Bu alandaki derneklerin sunduğu hukuki ve psikolojik destekler ile yakın çevrelerinden (arkadaş, partner, aile vb.) aldıkları destek, bu sürecin iki temel boyutunu oluşturmaktadır. Katılımcıların ifadeleri, bu desteğin önemini ve eksikliklerini ortaya koymaktadır. Seks işçisi LGBTİ bireylerin haklarını savunan dernekler maruz kalınan ayrımcılık ve ötekileştirme ile mücadelede önemli bir destek sağlamakta ve bir dayanışma ağı oluşturmaktadır. Katılımcılar tarafından söz konusu desteklerin toplumsal önyargılarla mücadelede önemli bir rol

oynadığı vurgulanmaktadır. Aynı zamanda dernekler psikolojik destek sağlamada da önemli kaynak olmakta ve bireysel dayanıklılığın artırılmasına katkı sağlamaktadır.

"Dernek, LGBTİ bireyler için hukuki ve psikolojik destek sağlıyor. Ben de birçok kişiye bu konuda yardımcı oldum. Ancak toplumun derneklere bakış açısı çok olumsuz, bizi bir tehdit olarak görüyorlar." (G4).

"Kırmızı Şemsiye Derneği, seks işçileri için büyük bir destek sağlıyor. Hem hukuki yardım alabiliyoruz hem de toplumsal farkındalık için çalışmalar yapıyorlar." (G6).

"Psikolojik destek almak istediğimde bir dernek aracılığıyla ücretsiz bir terapist buldum. Bu süreç benim için çok zorlayıcıydı, ama bu yardım sayesinde daha güçlü hissettim." (G9).

"Aslında başına bir iş geldiği zaman hukuki danışmanlık için bir yardım, yol gösterme ya da 3 mart 8 mart gibi bize hitap eden önemli günlerde hep bir araya toplanıp eğlenme ya da birbirlerinin sorunlarını dinleme ya da benim başıma gelen bir şey daha önce başkasının başına gelirse o kötülükten çıkmak için sana nasıl bir yol izlemesi gerektiğini anlatabiliyor." (G10).

Katılımcıların arkadaş, partner ve aile ilişkileri, sosyal destek ağlarının kişisel boyutunu oluşturmaktadır. Bu destek, kendini ifade etme, zorluklarla başa çıkma ve hayatını yeniden yapılandırmada önemli bir yer tutmaktadır. Güvenilir arkadaşlar ve partnerler duygusal destek sağlamada önemlidir. Bu destekler yaşamlarındaki olumsuz döngüleri kırma potansiyeli ile de dikkat çekmektedir. Ayrıca söz konusu desteklerin cinsiyet kimliklerini kabul etmede de olumlu etkisinin bulunduğu bahsedilmektedir. Öte yandan az sayıda katılımcı her ne kadar başta ailesinin kendini kabul etme sürecinde zorlansada, zaman içerisinde destek sağladığını aktarmıştır. Aileden gelen destek ise toplumsal önyargılara karşı dayanıklılığı artırabilmektedir.

"Destek bulduğum en önemli kişi, benim çok yakın bir arkadaşım. Ona anne diyorum. Ne zaman bir sorun

yaşasam, hemen onu ararım. Partnerimle olan ilişkim de bana büyük bir güç veriyor." (G3).

"Daha önce düzenli bir ilişkim oldu. Bu ilişki sayesinde seks işçiliğini bırakmayı bile denedim. Ancak şartlar elvermedi ve tekrar dönmek zorunda kaldım. Partnerim, hayatımda yeni bir başlangıç yapmam için bana destek olmuştu." (G8).

"Bir sıra arkadaşım, ilk açıldığım kişi oldu. O da benim gibiydi. Birbirimize destek olduk ve bu bana çok iyi geldi." (G10).

"Ailem başta benim kimliğimi kabul etmekte zorlandı. Ancak zamanla beni desteklemeye başladılar. Onların bu desteği, hayatımı daha huzurlu hale getirdi." (G4).

"Annem biraz daha kolay kabul etti. İlk başta kabul etmek istemedi, sonrasında çok rahat kabul etti. Doktorla konuştuktan sonra, psikiyatristle konuştuk. Sonrasında kolay oldu benim için, her şeyim daha kolay oldu. İnsanların annesi kabul edince daha kolay oluyor, ailesi özellikle. Kabul edip yanında olduktan sonra destekçisi olduktan sonra, insan bir şeyleri daha kolay kabul edebiliyor kendi içinde." (G13).

Aile reddi ise bazı katılımcılar üzerinde duygusal yük oluştursa da bazıları da bunu bir güçlenme fırsatı olarak görebilmektedir.

"Annem beni eşcinsel olduğum için tamamen reddetti. Ancak bu beni daha güçlü olmaya itti. Ailemin reddi, bana bir anlamda kendi yolumu çizme fırsatı verdi." (G2).

Sosyal destek ayrımcılık ve ötekileştirmeyeyle başa çıkmada katılımcıların yaşamında önemli bir rol oynamaktadır. Dernekler, bireylere hukuki, psikolojik ve sosyal destek sağlarken; arkadaşlık, partner ilişkileri ve aile bağları bireylerin duygusal iyilik halini güçlendirmektedir. Ancak, ailenin reddetmesi ve toplumsal önyargılar destek bulma sürecini zorlaştırabilmektedir. Bu kapsamda sosyal destek ağları seks işçisi LGBTİ'lerin yaşamını iyileştirme ve güçlendirme potansiyelinde önemli değişkenlerden biridir.

4.5. Seks İşçiliği ve Ekonomik Koşullar

LGBTİ bireyler arasında seks işçiliği, iş piyasasındaki ayrımcılık, ekonomik zorluklar ve toplumsal önyargılar nedeniyle zorunlu bir geçim kaynağı haline gelmiştir. Katılımcılar, iş bulma zorluğu ve düşük gelirli işlerin ameliyat ve hormon tedavisi gibi ihtiyaçlarını karşılamaması nedeniyle seks işçiliğine yönelmek zorunda kaldıklarını ifade etmiştir.

"Trans kadın olduğum için iş bulmak neredeyse imkansız. Eğitim durumum da çok iyi değil, ama esas sorun kimliğim. Seks işçiliği dışında başka bir gelir kaynağım yok." (G5).

"Mesleğimi yapmak isterdim ama ülke şartlarında şu anda seks işçiliğine mecbur tutuluyorum. Geçinmek için hayatta kalmak için seks işçiliği yapıyorum mecburen." (G2).

"Seks işçiliği yapmak istemeyen zoraki yapıyor. Ben zoraki seks işçiliği yapan bir insanım. Ben kadınum. Biyolojik olarak psikolojik olarak kendimi görsel olarak farklı buluyorum. Psikolojik olarak tamamen kadınum. Karnum doysun diye seks işçiliği yapıyorum. İstedüğimin en iyisi değil de orta halli bir kıyafetimi alayım diye. Kırımı vereyim mutfağımı geçindireyim diye seks işçiliği yapıyorum. Mecburum." (G13).

"Ben çok savaş verdim. Bu işi yapmamak için. Hiçbir işe alınmıyoruz. İçimizde bir sürü üniversite mezunu arkadaşımız var. Öğretmenler, mühendisler..hiçbirisi işini yapamıyor. Benim üniversite okumayışımın nedenlerinden birisi de oydu. Ne yapacağım ki, zaten bir işte yaptırmıyorlar. ... çok yere sordum işe alır mısınız yok yok.. O kadar karşıydım ki seks işçiliğine. Uğraştım ama olmadı." (G9).

"Bir mağazada çalışıyordum, kazancım ameliyat masraflarımı karşılamaya yetmiyordu. Bu yüzden seks işçiliğine başladım." (G6).

"Hiçbir işveren bir travestiyi işe almak istemiyor. Seks işçiliği yapmak zorundayım, çünkü başka bir gelir kaynağım yok." (G7).

Seks işçiliği birçok trans katılımcı için ekonomik bir zorunluluk haline gelmiş olup, iş gücü piyasasında cinsiyet kimliği temelli bir ayrımcılığın yaygın olduğu göze çarpmaktadır. Katılımcılar, istihdam olanaklarının cinsiyet kimlikleri nedeniyle sınırlı olduğunu ve mesleklerine uygun iş bulma çabalarının genellikle başarısızlıkla sonuçlandığını belirtmiştir. Eğitim düzeyi ve becerilerine rağmen, işverenler tarafından dışlanmaları, bu bireyleri temel yaşam ihtiyaçlarını karşılamak için seks işçiliğine yönlendirmektedir. Seks işçiliği, ekonomik bağımsızlık sağlamaktan ziyade, hayatta kalma ve temel ihtiyaçları karşılama mücadelesinin bir parçası olarak görülmektedir. Bu durum, hem ekonomik eşitsizliklerin hem de yapısal ayrımcılığın önemini ortaya koymaktadır.

4.6. Toplumsal Algı ve Mücadele

Seks işçisi LGBTİ'lerin toplumsal algıya karşı mücadelesi, medya ve hukuki düzenlemeler gibi dışsal faktörlerin etkisiyle şekillenmekte; medya, hem bir güçlendirme aracı hem de damgalama kaynağı olabilmektedir. Seks işçisi LGBTİ'ler, birçok toplumda ahlaka aykırı, yasa dışı ya da marjinal olarak algılanmakta ve bu algı, heteronormatif ve patriyarkal normlarla beslenmektedir. Bu önyargılar, bireyleri hem sosyal dışlanmaya hem de damgalanma yoluyla sistematik ayrımcılığa maruz bırakmaktadır (Ördek, 2014a). Televizyon ve sosyal medya, görünürlüğü artırırken aynı zamanda ötekileştiren söylemleri ve stereotipleri yayarak toplumsal önyargıları derinleştirmektedir (Fitzgerald et al., 2021).

"Televizyon programlarında sürekli olarak bizi karikatürize ediyorlar. LGBTİ bireyleri genelde ya dalga konusu ya da ahlaki bir tehdit olarak gösteriyorlar. Bu bizi toplumda daha da yalnızlaştırıyor." (G4).

"Sosyal medya sayesinde birçok şey öğrendim. Ancak orada da çok fazla nefret söylemi var. İnsanlar sadece kendi yaşam tarzlarını doğru kabul ediyor ve bizi hedef alıyor." (G9).

"Televizyondaki bazı haberlerde bizi suçla ilişkilendiriyorlar. Sanki bütün sorunların kaynağı bizmişiz gibi gösteriyorlar. Bu durum toplumdaki nefretin artmasına neden oluyor." (G12).

Seks işçisi LGBTİ'lerin temel haklarını koruyacak kapsayıcı yasalar, ayrımcılıkla mücadelede önemlidir. Katılımcıların ifadeleri ve politika belgelerine göre de mevcut hukuki durum, söz konusu bireylerin ihtiyaçlarını karşılamakta yeterli görünmemektedir. Katılımcılar kimlik değişikliği gibi temel hakların bile hukuki zorluklarla dolu olduğunu vurgulamaktadır. Hukuki düzenlemelerdeki eksikliklerin katılımcıların günlük yaşamlarında da etkisi bulunmaktadır.

"Kimliğimi değiştirmek istiyorum ama bunun için bile büyük bir mücadele gerekiyor. Hukuki süreç çok uzun ve pahalı." (G11).

"Daha kapsayıcı yasalar olmadan ayrımcılığı bitiremeyiz. LGBTİ bireyler tehdit olarak görülüyor ve haklarımızı korumak için hiçbir şey yapılmıyor." (G2).

"Birçok ülkede trans bireylerin hakları daha iyi korunuyor. Türkiye'de ise kimlik sorunlarımız çözülüyor. Kendimi burada hep ikinci sınıf bir vatandaş gibi hissediyorum." (G10).

"Her zaman kendimizi savunmak zorundayız. Yasalar bizi korumuyor, ama bizi suçlamaya devam ediyor. Daha iyi bir hukuki koruma olmadan, güvenli bir yaşam mümkün değil." (G1).

Katılımcıların ifadeleri, LGBTİ bireylerin toplumda genelde olumsuz temsil edilmesinin, onların yalnızlaşmasına, ayrımcılığa uğramasına ve nefret söylemine maruz kalmasına neden olabileceğini göstermektedir. Medya, LGBTİ bireyleri karikatürize ederek ya da suçla ilişkilendirerek toplumda yanlış algı ve önyargılara neden olabilmektedir. Katılımcılar, hukuki süreçlerin zorluklarını ve yasaların LGBTİ bireyleri yeterince korumadığını vurgulamış; kapsayıcı ve eşitlikçi yasal düzenlemelerin eksikliğinin toplumsal dışlanmayı daha da derinleştirdiğini ifade etmişlerdir. Birçok ülkede daha iyi koruma mekanizmalarının varlığına rağmen, Türkiye'de LGBTİ bireyler kendilerini ikinci sınıf vatandaş olarak hissetmekte ve bu algıyı değiştirmek için sürekli mücadele etmek zorunda kalmaktadırlar. Daha kapsayıcı medya temsili ve etkin hukuki

koruma olmadan, LGBTİ bireylerin güvenli ve eşit bir yaşam sürmesi mümkün görünmemektedir.

5. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu araştırma LGBTİ seks işçilerinin toplum içerisinde çeşitli alanlarda karşılaştıkları güçlükleri ve sorunları belirleyerek bunların çözümüne sosyal hizmet bakış açısıyla katkı sağlamak amacıyla gerçekleştirilmiştir.

Cinsel yönelim ve cinsiyet kimliğinin keşfi, her bireyde farklı şekilde ilerleyen bir süreçtir ve büyük ölçüde yaşam deneyimlerinden etkilenmektedir. Sugarman vd., (2018), bireylerin cinsel yönelimlerini anlamlandırmada çocukluk deneyimlerinin önemli bir rol oynadığını vurgulamaktadır. Cass'in (1979) çalışması, bireylerin cinsel yönelimini fark etme sürecinin çevresel etkilerle şekillenen çok aşamalı bir süreç olduğunu göstermiştir. Bu çalışmada da katılımcılar çocukluk, ergenlik ve yetişkinlik dönemlerinde yaşadıkları farkındalıktan bahsetmiştir.

Çalışma bulguları, seks işçisi LGBTİ bireylerin barınma, eğitim, istihdam ve sağlık gibi temel alanlarda yoğun ayrımcılık, şiddet ve nefret suçlarına maruz kaldıklarını; trans bireylerin özellikle işverenlerin önyargıları nedeniyle ekonomik bağımsızlıklarını tehdit eden dışlanma yaşadığını göstermektedir. Nitekim literatürde de trans bireylere yönelik ayrımcılığın en çok istihdam alanındaki önyargılar nedeniyle meydana geldiği görülmektedir (Meyer, 2003; Ördek, 2014b, 2016; Mai, 2018; Sugarman vd., 2018; Yalçın, 2024). Göçmen ve Yılmaz (2016), toplumdaki yasal düzenleme konusundaki eksikliklerin ayrımcılığı daha sistematik hale getirdiğini vurgulamaktadır. LGBTİ bireylerin iş yerlerinde cinsiyet kimliği nedeniyle dışlandığı, barınma alanında ise kiraların artırıldığı gibi ekonomik ayrımcılıklara maruz kaldıkları ifade edilmektedir. Bu bulgular araştırmanın bulgularıyla örtüşmektedir. Avrupa ülkeleri kapsamında yapılan bazı çalışmalarda (Westerlund & Köhler, 2016; Kaos GL Derneği, 2020; ILGA-Europe, 2022), ayrımcılığın iş ve barınma alanında devam ettiği belirtilse de, bu ülkelerdeki kapsayıcı bazı hukuki düzenlemelerin ayrımcılığı azaltmada daha etkili olduğu

vurgulanmıştır. Türkiye'deki durum, kapsayıcı politikaların eksikliği nedeniyle ayrımcılığı azaltma noktasında yetersiz kalmaktadır (Ördek, 2016; Kumpasoğlu, Hasdemir & Canel Çınarbaş, 2022). Ayrımcılık karşıtı yasal düzenlemelerin eksikliği ve toplumsal önyargıların fazlalığı söz konusu bireylerin daha sistematik bir dışlanmaya maruz kalmasına yol açmaktadır (Demirtaş, 2021). Trans seks işçilerinin barınma, psikososyal destek, sosyal güvence gibi konularda yasalarda belirtilen bazı haklardan yararlanamadıkları trans seks işçileriyle yapılan çalışmalarda sıklıkla ortaya konulmaktadır (Kırmızı Şemsiye Cinsel Sağlık ve İnsan Hakları Derneği, tarihsiz).

Katılımcıların deneyimlerinde şiddet, temel bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır. Katılımcılar en çok müşterilerinden ve toplumdaki diğer kişilerden fiziksel ve sözel şiddete maruz kaldıklarını ifade etmiştir. Kırmızı Şemsiye Cinsel Sağlık ve İnsan Hakları Derneği'nin (2014) raporuna göre de, Türkiye'deki trans seks işçilerinin %75'i yaşamları boyunca en az bir kez fiziksel şiddete maruz kalmıştır. Bu durum, Türkiye'de trans bireylere yönelik önyargının ve şiddetin yaygınlığını ortaya koyması açısından çarpıcıdır. Türkiye'deki durum, toplumsal yapının, cinsiyet kimliği ve cinsel yönelim konularındaki olumsuz tutumlarla birleşmesi sonucu artabilmektedir. Orta ve Doğu Avrupa ile Orta Asya'da LGBTİ seks işçileriyle yapılan çalışmalar, ayrımcılığın daha çok müşteriler ve kolluk kuvvetleri kaynaklı olduğunu göstermektedir (Crago vd., 2015). Özellikle bu bölgelerdeki bazı ülkelerde homofobik ve transfobik yasal düzenlemeler, LGBTİ'lerin yaşadığı ayrımcılığı ve ötekileştirmeyi artırmaktadır. Otoriter yönetimlerin ve bazı toplumsal değerlerin etkisi, hem yasal hem de sosyal açıdan savunmasız kalınmasına neden olmaktadır. Ayhan Balık ve Bilgin'in (2021) çalışması, LGBTİ'lerin fiziksel şiddete maruz kalma oranının yüksek olduğunu, ancak bu olayların çoğunun rapor edilmediğini göstermektedir. Türkiye'de şiddetin rapor edilmemesi, toplumda LGBTİ'lerin ötekileştirilmesini ve bu bireylerin adalete erişimini zorlaştırmaktadır. Benzer şekilde, Ördek'in (2015, 2016) trans seks işçileriyle gerçekleştirdiği çalışmalarda, ayrımcılığın ve şiddetin yalnızca müşterilerle sınırlı kalmadığı, aynı zamanda diğer resmi kurumlar

tarafından da uygulandığı belirtilmiştir. Bu durum, toplumsal önyargının kurumsal sistemlere de yansıdığını göstermektedir. Ayrımcılık ve ötekileştirmenin yoğunluğu, toplumsal ve kültürel değerlerin yanı sıra politik sistemlerin özelliklerine göre de değişmektedir. Türkiyede LGBTİ seks işçileri özellikle toplumsal cinsiyet rolleri temelinde ayrımcılığa uğrarken; Orta ve Doğu Avrupa ile Orta Asya'da homofobik politikalar ve yasal düzenlemeler toplumsal dışlanma ve şiddetle karşılaşmayı artırmaktadır. Bu durum World Health Organization'ın (2016, 2024) seks işçilerinin maruz kaldığı şiddet raporlarıyla da örtüşmektedir. Söz konusu raporlarda sokakta çalışan seks işçilerinin, fiziksel saldırı ve cinsel şiddet riski altında olduğu vurgulanmıştır. Bu araştırmanın katılımcıları da benzer şekilde sokakta seks işçiliği yapmalarının kendileri için güvenli olmadığını ve en çok sokakta çalıştıkları dönemlerde şiddet olaylarına maruz kaldıklarını aktarmışlardır.

Sosyal destek, bireylerin ayrımcılık ve ötekileştirilmenin olumsuz etkileri ile başa çıkmasında önemli bir değişkendir (SPOD, 2021). Ayrıca sosyal destek psikolojik ve sosyal dayanıklılığın artırmasında da oldukça etkilidir. Meyer (2003) sosyal desteğin bireylerin ayrımcılık deneyimlerini yönetmede önemli bir tampon görevi gördüğünü ortaya koymaktadır. Bu araştırmada da katılımcılar, arkadaş ve partner desteğinin kimliklerini ifade etme ve yaşam kalitelerini artırmada önemli olduğunu ifade etmişlerdir. Benzer araştırmalarda da aile, arkadaşlar, partner gibi sosyal destek sistemleri güçlü olan LGBTİ bireylerin daha az sorunla karşılaştığı ve mutluluk düzeylerinin sosyal destek sistemi zayıf olanlara göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Uluyol, 2016; Yüksel Şahin ve Evrensel, 2022). Aile desteğinin sosyal uyumu kolaylaştıran bir etken olduğu da ifade edilmektedir (Baams vd., 2015) Bazı katılımcılar, ailelerinin kendilerini genellikle reddettiğini, bunun sonucunda yalnızlık duygusu yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Başka çalışmalarda da LGBTİ bireylerin aile tutumunun genellikle reddedici olabildiği, ancak arkadaşlık ve partnerlik bağlarının daha güçlendirici bir etkisinin olduğu ifade edilmektedir (Engin, 2014). Çalışma bulgularında da benzer çalışmalarla uyumlu olarak katılımcıların en çok arkadaş ve partnerlerinden destek aldığı görülmektedir. Cinsel

yönelim ve cinsiyet kimliğine yönelik açılma sürecinde ailenin olumsuz tutumlarıyla karşılaşmış olsada zaman içerisinde ailenin önemli bir destek mekanizması olabildiği de bu çalışmanın bulguları arasındadır.

Seks işçiliği, ekonomik bağımsızlığı olmayan bireyler için genellikle zorunlu bir seçenek olarak öne çıkmaktadır. İş piyasasındaki ayrımcılık, bireylerin alternatif gelir kaynaklarına yönelmesini sınırlamakta, bu da ekonomik bağımsızlıklarını zorlaştırmaktadır. Bu durum, Stryker'ın (2006) trans bireyler üzerine yaptığı çalışmalarda bulgularla paralellik göstermektedir. Katı toplumsal normlar ve seks işçiliğiyle ilgili damgalayıcı tutumlar, bireylerin bu meslekte karşılaştıkları zorlukları daha da artırmaktadır. Yenilmez (2021), Türkiye'de trans bireylerin iş piyasasındaki ayrımcılık nedeniyle seks işçiliğine yönelmek zorunda kaldığını aktarmaktadır. Toplumun seks işçiliği ile ilgili damgalayıcı tutumları ise bu bireylerin sosyal izolasyonunu daha da artırmaktadır (Ördek, 2016).

Bu çalışmada, medyanın çoğunlukla LGBTİ'leri ötekileştirici bir dil kullandığı ifade edilmiştir. Benzer şekilde benzer araştırmalarda da medyanın LGBTİ bireylerin marjinalleştirilmesinde rol oynadığı gösterilmektedir (Gay & Lesbian Alliance Against Defamation, [GLAAD] 2024). Tayınmak (2021) medyanın ötekileştirici dilinin toplumdaki homofobi ve transfobiye derinleştirdiğini ifade etmektedir. Buna karşın, daha kapsayıcı medya politikaları ve hukuki reformlar, bireylerin haklarını koruma noktasında olumlu bir etkiye sahip olabilmektedir (Arat & Nuñez, 2017).

Çalışmanın bulgularında mevcut yasal sistemin katılımcıların haklarını korumada yetersiz olduğu ve bu durumun ayrımcılığı artırdığı ifade edilmektedir. Katılımcılar hukuk sistemi içinde çeşitli ayrımcılıklarla karşılaştıklarını bu ayrımcılığın cinsiyet kimliği ve cinsel yönelimlerinden kaynaklandığını sıklıkla ifade etmişlerdir. Katılımcıların ifadeleri, hukuki koruma ve hak temelli düzenlemelerin yetersiz olması nedeniyle ötekileştirildiklerini ve ayrımcılığa maruz kaldıklarını göstermektedir. Ayrıca araştırmada kimlik değişikliği ile ilgili yasal düzenlemelerdeki eksikliğin, bireylerin sosyal hayatta daha fazla dışlanmasına katkıda bulunduğu ifade edilmiştir. Bu bulgu, daha kapsayıcı hukuki

yaklaşımların olduğu ülkelerden farklılık olduğunu göstermektedir. Örneğin, Almanya'nın Fuhuş Yasası seks işçiliğini yasal bir zemine oturtarak seks işçilerinin sosyal güvenlik sistemine dahil olmalarını sağlamıştır (Weitzer, 2012). Hollandada 2000 yılında fuhuşun yasallaştırılmasıyla seks işçileri işçi haklarından faydalanabilmekte ve çalışma koşulları denetlenebilmektedir (Outshoorn, 2012). Bu tür yasal düzenlemeler, LGBTİ seks işçilerinin haklarının korunmasına ve toplumsal dışlanmanın azaltılmasına katkı sağlayabilir. Türkiye’de seks işçiliğine yönelik bilinen yasal düzenleme Genel Kadınlar ve Genelevlerin Tabi Olacakları Hükümler ve Fuhuş Yüzünden Bulaşan Zührevi Hastalıklarla Mücadele Tüzüğüdür. Söz konusu Tüzükte seks işçileri “Genel Kadın” olarak ifadelendirilmiştir (Genel Kadınlar ve Genelevlerin Tabi Olacakları Hükümler ve Fuhuş Yüzünden Bulaşan Zührevi Hastalıklarla Mücadele Tüzüğü, 19.04.1961). Burada seks işçiliğine yalnızca kadınlar dahil edilmekte, erkekler ve trans bireylere yönelik herhangi bir ifade bulunmamaktadır. Seks işçiliğinin yasal olarak düzenlendiği ve bu sayede seks işçilerinin sosyal güvenlik, işçi hakları ve denetimli çalışma koşulları gibi temel haklara erişiminin sağlanabildiği buna karşılık, Türkiye’de seks işçiliğine yönelik yasal düzenlemelerin yalnızca kadınları kapsamakta olduğu, erkek ve trans bireylerin hukuki ve sosyal koruma mekanizmalarından yararlanamadıkları görülmektedir.

Çalışma bulgularına göre ayrımcılık, seks işçisi LGBTİ’lerin yaşam kalitesini düşüren temel etkenlerden biri olup, barınma, eğitim, iş ve sağlık gibi alanlarda yaygın dışlanma örnekleri bu bireylerin güvencesiz koşullarda yaşamalarına neden olmaktadır. Öte yandan medyada LGBTİ’lerin ahlaki bir tehdit olarak gösterilmesi, kriminalize edilmesi, nefret söylemleri başka bir deyişle ötekileştirilme pratikleri bu bireylerin şiddet ve ayrımcılık karşısında savunmasız kalmasına yol açmaktadır.

LGBTİ bireylerin cinsel yönelim ve cinsiyet kimliklerine dair açılma sürecini desteklemek ve toplumsal ayrımcılığı azaltmak için sosyal hizmet müdahalelerinin birey, aile ve toplum düzeylerinde bütüncül bir yaklaşımla ele alınması gereklidir. Bu müdahalelerin uygulanacağı kurumsal yapılar ve

mevcut sistemin adaptasyonu, hem devlet politikalarının hem de sivil toplum kuruluşlarının katkılarına bağlıdır. Sosyal hizmetin sunumunda kamusal düzenlemeler ve sivil toplumun saha deneyimi arasındaki işbirliği, LGBTİ bireylerin haklarına yönelik etkili ve sürdürülebilir hizmet modellerinin geliştirilmesini sağlayabilir. Bireylerin açılma sürecini kolaylaştırmak için benzer deneyimlere sahip akran destek gruplarının oluşturulması, bireylerin yalnızlık ve dışlanma düşüncelerini azaltmada etkili olabileceği değerlendirilmektedir. Bu süreçte, ailelerin cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği konularında bilgilendirilmesi, bireylerin toplumsal dışlanmaya karşı korunmasında önemli bir rol oynar. Daha önce bahsedilen aile kabulünün psikolojik dayanıklılık üzerindeki olumlu etkileri, ailelere yönelik dayanışma gruplarının oluşturulması ve bu grupların görünürlüğünün artırılmasıyla desteklenebilir. Cinsel yönelim nedeniyle yaşanan akran zorbalığını önlemek için okullarda sosyal hizmet uzmanlarının etkinliği artırılmalı ve okul yönetimiyle işbirliği yapılmalıdır. Okul sosyal hizmetinin yaygınlaştırılması, öğrenci ve velilere toplumsal cinsiyet, cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği konularında farkındalık kazandıracak programların hayata geçirilmesini sağlamakta yararlı olacaktır. Eğitim ortamlarında ayrımcılığın önlenmesi, bireylerin eğitim yaşamından kopmasını engelleyerek, toplumsal eşitliği destekleyecektir.

Toplum düzeyinde farkındalık kampanyaları, seminerler ve bilgilendirme etkinlikleri, LGBTİ bireylerin haklarını görünür kılmak ve ayrımcılığı azaltmak için önemlidir. Medyanın olumlu temsiller sunması, toplumdaki önyargıların azaltılmasına katkı sağlayacaktır. Ayrıca, sağlık, eğitim, adalet ve benzer kamu kurumlarında görev yapan personellere yönelik ayrımcılık karşıtı eğitimlerin verilmesi, kamu hizmetlerinin LGBTİ bireyler için erişilebilirliğini artırmakta önemlidir. Seks işçisi LGBTİ bireylerin barınma, sağlık, eğitim ve güvenlik gibi temel haklarını koruyacak sosyal politikaların geliştirilmesinde ayrıca üzerinde durulması gereken konulardandır. Bu politikalar, ayrımcılıkla mücadeleyi ve bireylerin yasal koruma mekanizmalarına erişimini sağlamaya odaklanmalıdır. Seks işçisi LGBTİ'lerle çalışan sivil toplum kuruluşlarının desteklenmesi, işbirliklerinin geliştirilmesi ve bu alandaki

sorunları daha iyi anlamak için nicel ve nitel araştırmaların artırılmasının gerektiği değerlendirilmektedir. Seks işçisi LGBTİ bireylere ilişkin Türkiye genelini temsil edecek araştırma ve verinin sınırlı olması nedeniyle bu alanda daha çok araştırmanın yapılması önerilmektedir.

Bu çalışmanın bazı sınırlılıkları bulunmaktadır. Araştırma Ankara ilinde bulunan Kırmızı Şemsiye Cinsel Sağlık ve İnsan Hakları Derneği vasıtasıyla ulaşılan 15 LGBTİ seks işçisi ile sınırlandırılmıştır. Bu nedenle elde edilen bulgular kendi evrenine genellenebilir niteliktedir. Çalışma belirli ildeki LGBTİ seks işçileri ile gerçekleştirildiğinden Türkiye'nin farklı bölgelerindeki seks işçisi LGBTİ'lerin sorun ve ihtiyaçları, bu çalışma kapsamındaki katılımcıların sorun ve ihtiyaçlarından farklı olabilir. Bu da çalışmanın başka bir sınırlılığı olarak değerlendirilmektedir. Ayrıca bu çalışmaya katılımcıların yalnızca cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği ile seks işçiliği yapıyor olma özellikleri dahil edilmiştir. Gerçekleştirilecek diğer çalışmalar ile LGBTİ seks işçilerinin bireysel ve toplumsal anlamdaki farklı statüleri ve özellikleri ele alınarak bunların sorun ve ihtiyaçları üzerindeki etkisinin değerlendirilmesi önerilmektedir.

Etik Beyanı: Çalışmanın etik kurul onay ve izni Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu'nun 21.02.2024 tarih ve 2024/52 karar numarası ile alınmıştır.

Destek ve Teşekkür: Bu araştırmanın hazırlanmasında herhangi bir kurumdan destek alınmamıştır.

Katkı Oranı Beyanı: Araştırmanın tüm süreci makalenin beyan edilen tek yazarı tarafından gerçekleştirilmiştir.

Çatışma Beyanı: Araştırmanın yazarı olarak herhangi bir çıkar çatışma beyanım bulunmamaktadır.

KAYNAKÇA

- Arat, Z. F. K., & Nuñez, C. (2017). Advancing LGBT rights in Turkey: Tolerance or protection? *Human Rights Review*, 18(3), 345–363. <https://doi.org/10.1007/s12142-016-0439-x>
- Ayhan Balık, C. H., & Bilgin, H. (2021). Experiences of minority stress and intimate partner violence among homosexual women in Turkey. *Journal of Interpersonal Violence*, 36(19–20), 8984–9007. <https://doi.org/10.1177/0886260519864371>
- Baams, L., Grossman, A. H., & Russell, S. T. (2015). Minority stress and mechanisms of risk for depression and suicidal ideation among lesbian, gay, and bisexual youth. *Developmental Psychology*, 51(5), 688–696. <https://doi.org/10.1037/a0038994>
- Baral, S., Logie, C. H., Grosso, A., Wirtz, A. L., & Beyrer, C. (2018). Modified social ecological model: A tool to guide the assessment of the risks and risk contexts of HIV epidemics. *BMC Public Health*, 13(1), 482. <https://doi.org/10.1186/1471-2458-13-482>
- Benoit, C., Jansson, S. M., Smith, M., & Flagg, J. (2017). Prostitution stigma and its effect on the working conditions, personal lives, and health of sex workers. *The Journal of Sex Research*, 55(4–5), 457–471. <https://doi.org/10.1080/00224499.2017.1393652>
- Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77–101. <https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa>
- Butler, J. (2004). *Undoing gender*. Routledge.
- Buz, S. (2011). Lezbiyen, gey, biseksüel, transseksüel ve travesti bireylerle sosyal hizmet. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 22(2), 137–148.
- Cass, V. (1979). Homosexual identity formation: A theoretical model. *Journal of Homosexuality*, 4(3), 219–235. https://doi.org/10.1300/J082v04n03_01

- Connell, R. W. (2005). *Masculinities* (2nd ed.). Polity Press.
- Crago, A., vd., (2015). Adaletin adaletsizliği: Seks işçilerine yönelik devlet temelli ve devlet dışı şiddet ile güvenlik ve çözüm arayışı. SWAN & Kırmızı Şemsiye Cinsel Sağlık ve İnsan Hakları Derneği.
- Creswell, J. W. (2013). *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five approaches* (3rd ed.). Sage Publications.
- Crenshaw, K. (1989). Demarginalizing the intersection of race and sex: A black feminist critique of antidiscrimination doctrine, feminist theory, and antiracist politics. *University of Chicago Legal Forum*, 1989(1), 139–167.
- D’Augelli, A. R. (1994). Identity development and sexual orientation: Toward a model of lesbian, gay, and bisexual development. In E. J. Trickett, R. J. Watts, & D. Birman (Eds.), *Human diversity: Perspectives on people in context* (pp. 312–333). Jossey-Bass.
- Demirtaş, E. (2021). *Seks işçiliği ve söylemler*. Kırmızı Şemsiye Cinsel Sağlık ve İnsan Hakları Derneği.
- Engin, C. (2014). Gender discrimination in Turkish society and its effects on transgender individuals [Doctoral dissertation, ProQuest Dissertations Publishing]. ProQuest Dissertations & Theses Global. <https://search.proquest.com>
- Fitzgerald, E., Patterson, S. E., Hickey, D., & Biko, C. (2021). Meaningful work: Transgender experiences in the sex trade. Urban Justice Center’s Sex Workers Project. <https://www.sexworkersproject.org/>
- Frost, D. M., Meyer, I. H., & Schwartz, S. (2016). Social support networks among diverse sexual minority populations. *The American Journal Of Orthopsychiatry*, 86(1), 91–102. <https://doi.org/10.1037/ort0000117>
- Gay & Lesbian Alliance Against Defamation (GLAAD). (2024). 2024 social media safety index. <https://assets.glaad.org/m/4a1d7323a720f2b9/original/2024-Social-Media-Safety-Index.pdf>

- Genel Kadınlar ve Genelevlerin Tabi Olacakları Hükümler ve Fuhuş Yüzünden Bulaşan Zührevi Hastalıklarla Mücadele Tüzüğü. (19 Nisan 1961). Resmi Gazete (Sayı: 10786).
- Goffman, E. (1963). *Stigma: Notes on the management of spoiled identity*. Prentice-Hall.
- Goffman, E. (2014). *Damga: Örselenmiş kimliğin idare edilişi üzerine idare edilişi üzerine notlar* (Ş. Geniş, L. Ünsaldı, & S. N. Ağırnaslı, Çev.; 1.Baskı). Heretik Yayıncılık.
- Göçmen, İ., & Yılmaz, V. (2016). Exploring perceived discrimination among LGBT individuals in Turkey in education, employment, and health care: Results of an online survey. *Journal of Homosexuality*, 64(8), 1036–1057. <https://doi.org/10.1080/00918369.2016.1236598>
- ILGA-Europe. (2022). *Annual review of the human rights situation of lesbian, gay, bisexual, trans, and intersex people in Europe and Central Asia 2022*. <https://www.ilga-europe.org>
- Kaos GL Derneği. (2019). *LGBTİ+ Hakları ve Sosyal Hizmetler*. <https://kaosgldernegi.org/images/library/lgbti-haklari-ve-sosyal-hizmetler-web.pdf>
- Kaos GL Derneği. (2020). *Cinsel yönelim, cinsiyet kimliği, cinsiyet ifadesi ve cinsiyet özellikleri ile ilişkileri olarak uluslararası insan hakları hukukunun uygulanmasına dair Yogyakarta ilkeleri* (2017 yılı itibarıyla genişletilmiş versiyon). Ceket Medya.
- Kırmızı Şemsiye Cinsel Sağlık ve İnsan Hakları Derneği. (tarihsiz). *Trans kadınlar için korunma mekanizmalarına erişim ve haklar kitapçığı*.
- Kumpasoğlu, G. B., Hasdemir, D., & Canel-Çınarbaş, D. (2022). Between two worlds: Turkish religious LGBTs relationships with Islam and coping strategies. *Psychology & Sexuality*, 13(2), 302–316. <https://doi.org/10.1080/19419899.2020.1772354>
- Lazarus, L., Deering, K. N., Nabess, R., Gibson, K., Tyndall, M. W., & Shannon, K. (2011). Occupational stigma as a

- primary barrier to health care for street-based sex workers in Canada. *Culture, Health & Sexuality*, 14(2), 139–150. <https://doi.org/10.1080/13691058.2011.628411>
- Lincoln, Y. S., & Guba, E. G. (1986). But is it rigorous? Trustworthiness and authenticity in naturalistic evaluation. *New Directions for Evaluation*, 1986(30), 73–84.
- Mai, N. (2018). *Mobile orientations: An intimate autoethnography of migration, sex work, and queer politics*. University of Chicago Press.
- Meyer, I. H. (2003). Prejudice, social stress, and mental health in lesbian, gay, and bisexual populations: Conceptual issues and research evidence. *Psychological Bulletin*, 129(5), 674–697. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.129.5.674>
- Merriam, S. B. (2023). *Nitel araştırma: Desen ve uygulama için bir rehber* (Çev. Selahattin Turan). Nobel Yayınevi.
- Outshoorn, J. (2012). Policy change in prostitution in the Netherlands: From legalization to strict control. *Sexuality Research and Social Policy*, 9(3), 233–243. <https://doi.org/10.1007/s13178-012-0088-z>
- Ördek, K. (2014a). *Türkiye’deki trans kadın seks işçilerine yönelik şiddet: Görünmezlik ve cezasızlık kısıracında bir varoluş mücadelesi*. Kırmızı Şemsiye Cinsel Sağlık ve İnsan Hakları Derneği.
- Ördek, K. (2014b). “Sınırlı Adalet”: Hak ihlali mağduru trans kadın seks işçilerine yönelik hukuki destek raporu. Kırmızı Şemsiye Cinsel Sağlık ve İnsan Hakları Derneği. https://insanhaklariizleme.org/vt/yayin_view.php?editid1=1804
- Ördek, K. (2015). “O Kadınlar”: *Trans kadın seks işçilerinin dilinden şiddet hikayeleri*. Kırmızı Şemsiye Cinsel Sağlık ve İnsan Hakları Derneği.
- Ördek, K. (2016). *Türkiye’de trans olmak: Dışlanma, ayrımcılık ve şiddet*. Kırmızı Şemsiye Cinsel Sağlık ve İnsan Hakları Derneği.

- Platt, L., Grenfell, P., Meiksin, R., Elmes, J., Sherman, S. G., Sanders, T., Mwangi, P., & Crago, A. L. (2018). Associations between sex work laws and sex workers' health: A systematic review and meta-analysis of quantitative and qualitative studies. *PLOS Medicine*, 15(12), e1002680. <https://doi.org/10.1371/journal.pmed.1002680>
- Scoular, J. (2015). *The subject of prostitution: Sex work, law and social theory*. Routledge.
- Smith, J. A., Flowers, P., & Larkin, M. (2009). *Interpretative phenomenological analysis: Theory, method, and research*. Sage Publications.
- SPOD. (2021). LGBTİ+’lara yönelik kapsayıcı ve olumlayıcı sosyal hizmet uygulaması. <https://spod.org.tr>
- Stryker, S. (2006). (De)subjugated knowledge: An introduction to transgender studies. In S. Stryker & S. Whittle (Eds.), *The transgender studies reader* (pp. 1–17). Routledge.
- Sugarman, D. B., Nation, M., Yuan, N. P., Kuperminc, G. P., Hassoun Ayoub, L., & Hamby, S. (2018). Hate and violence: Addressing discrimination based on race, ethnicity, religion, sexual orientation, and gender identity. *Psychology of Violence*, 8(6), 649–656. <https://doi.org/10.1037/vio0000222>
- Tayınmak, İ. (2021). Nefret söylemleri ve nefret suçlarının sosyal psikoloji bakış açısı ile incelenmesi: Bir derleme. *Nesne*, 9(22), 938–957. <https://doi.org/10.7816/nesne-09-22-11>
- Uluyol, F. M. (2016). Cinsiyet kimliği ve cinsel yönelime bağlı zorbalığa maruz kalma, sosyal destek ve psikolojik iyilik hali arasındaki ilişki. *Klinik Psikiyatri*, 19, 87–96. <https://doi.org/10.5505/kpd.2016.77487>
- UNDP, PGA (2022). *Advancing the Human Rights and Inclusion of LGBTI People: A Handbook for Parliamentarians*.
- Valentine, D. (2007). *Imagining transgender: An ethnography of a category*. Duke University Press.
- Weitzer, R. (2012). *Legalizing prostitution: From illicit vice to lawful business*. NYU Press.

- Westerlund, U., & Köhler, R. (2016). *Human rights and gender identity: Best practice catalogue*. Trangular Europe.
- World Health Organization. (2016). Global health sector strategy on HIV, 2016–2021. <https://www.who.int/>
- World Health Organization. (2024). Violence against women. <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/violence-against-women>
- Yalçın, M. (2024). Görünmezlik ardındaki seks işçileri ve sorunlarına sosyal hizmet yaklaşımı. *Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 8(1), 78–95. <https://doi.org/10.55109/tushad.1495115>

SOCIAL STIGMATIZATION AND STRUGGLE EXPERIENCES FROM AN INTERSECTIONALITY PERSPECTIVE

Extended Summary

Aim:

The aim of this research is to identify the difficulties and problems faced by LGBTI sex workers in different areas within the society and to contribute to the solution of these problems from a social work perspective. By focusing on the intersections of gender identity, sexual orientation, and sex work, the research highlights the structural challenges faced by LGBTI sex workers in Türkiye, including social exclusion, economic inequalities, and violence. The study seeks to contribute to the development of inclusive policies and social work strategies to address these challenges.

Method(s):

A qualitative research methodology was employed, using in-depth semi-structured interviews with 15 LGBTI sex workers in Ankara, recruited through the Red Umbrella Sexual Health and Human Rights Association between March 2024 and May 2024. Participants were selected using purposive sampling techniques, including snowball sampling. The data was analyzed through Interpretative Phenomenological Analysis and thematic analysis, which allowed for a deeper understanding of participants' lived experiences and the impact of societal norms on their identity development and professional challenges.

Findings:

The findings of the study revealed several significant themes. Participants described their process of discovering their sexual orientation and gender identity as deeply influenced by personal experiences and societal pressures, with many delaying coming out due to fears of exclusion and rejection. Systemic discrimination was a pervasive issue, affecting access to housing, healthcare, education, and employment, particularly for trans individuals, who often turned to sex work as a survival strategy. Violence, including physical, sexual, and psychological

abuse, emerged as a common experience, leaving participants in a constant state of insecurity and trauma. Social support systems, including peer networks and NGOs, played a crucial role in providing legal, emotional, and psychological assistance. Economic necessity was a primary driver of sex work, with even highly educated individuals excluded from formal employment due to discrimination. Additionally, the role of media in perpetuating negative stereotypes and the lack of legal protections were highlighted as reinforcing societal stigma and exclusion.

Conclusion and Discussion:

The study underscores the urgent need for comprehensive social work interventions, inclusive policies, and legal reforms to improve the living conditions and rights of LGBTI sex workers. Addressing structural discrimination, enhancing legal protections, and fostering societal acceptance are critical for achieving equality. Social work practice must adopt a rights-based approach to support LGBTI sex workers in overcoming systemic barriers and building resilience. The findings highlight the intersectionality of oppression faced by this group and the need for multi-level interventions that address individual, community, and societal factors.